

Tyresö Tidning

Information från Trollbäckens Egnahemsförening

1 - 2024

EGNAHEMSRÖRELSEN

- HISTORIA, FRAMTIDSMÖJLIGHETER OCH KONSEKVENSER

En bra historieskrivning av Dick Harrison 2014.

Historiebloggen

Egnahem

Dick Harrison
13 april, 2014

Igår fick jag en fråga om husbyggande. ”I vårt villaområde finns en del som kallas egna hem. I en annan del finns ett kvarter som de äldre kallar barnrikehusen. [...] De förra lär vara från 20-talet och de senare från slutet av 40-talet. Gemensamt för alla är relativt liten bottenarea, urgrävd källare och med dagens mått, måttlig tomtyta. Vad menas med begreppen och var kommer de ifrån?”

Eftersom frågan berör två helt olika företeelser besvarar jag den i två omgångar. Idag blir det egnahem, i morgon barnrikehus.

Egnahemsrörelsen är äldre än frågeställaren antar. Den uppstod redan i slutet av 1800-talet och syftade till att folk som inte var utfattiga men som hade begränsad ekonomi, till exempel lägre tjänstemän och folk som arbetade i jordbruket, skulle få en egen (eller en bättre) bostad. Utvecklingen tog fart 1892–1893, när landets första betydande egnahemsförening grundades med säte i Motala. Föreningen införskaffade mängder av fastigheter runt om i landet och delade dem i egnahemstomter. Andra egnahemsrörelser växte fram vid bruk, till exempel i Limhamn. Inte sällan utvecklades regelverk för dem som ville ta lån för att skaffa sig boende på detta sätt, till exempel förbud mot att driva näringsverksamhet i husen, förbud mot att ha husdjur, krav på skötsamhet och nykterhet, krav på att man inte var straffad, och så vidare.

Från liberalt och konservativt håll såg man egnahemmen som ett sätt att reducera risken för att kommunism och socialism skulle sprida sig bland arbetare och tjänstemän. Rörelsen kan liknas vid ett socialt experiment för att förbättra för folk, så att de blev nöjda och produktiva samhällsmedborgare. Dessutom hoppades man kunna motverka emigrationen till USA.

Inledningsvis var tanken att de nya husen skulle ligga i anslutning till ett småjordbruk. Detta förändrades i takt med att egnahemsrörelsen i början av 1900-talet spred sig från landsbygden till städerna och även började rikta sig till industriarbetare och -tjänstemän. I städernas utkanter blev egnahemstanken ett komplement till många andra projekt som lanserades för att förbättra kulturmiljön och underlätta livet, som koloniträdgårdar.

En av huvudpoängerna med egnahemsrörelsen var att de arbetare, tjänstemän och småbrukare som skaffade sig husen skulle äga sin boendeyta själva. Det skulle vara ett ekonomiskt och socialt kliv upp från det elände som förknippades med torp och statarlängor. Eftersom hus var dyra att bygga och köpa löstes ofta problemet genom att husen erhöll två kök, med följd att två familjer kunde dela på en fastighet (i regel bodde en familj på bottenvåningen och en på övervåningen).

Det var så det började. På 1920-talet kom egnahemsrörelsen in i en andra andning, och företeelsen expanderade kraftigt. Många familjer skaffade sig egna småhus. Under nästa decennium fortsatte expansionen. Överallt anlades egnahemsområden, som nu även finansierades statligt och kommunalt. Socialdemokraterna tog till sig rörelsen och införlivade den med folkhemsidéologin – hellre ett småhus än en förfallen hyreskåk. Under efterkrigstiden kom dock SAP att lämna småhusidéalen och istället prioritera byggandet av moderna hyreslägenheter, men det är en annan historia.

Framgången för egnahemsrörelsen är än idag lätt att se i kulturlandskapet, även om många egnahemsområden har byggts ut och snarare uppfattas som villaområden. I vår hemkommun, Burlövs kommun i Skåne, finns till och med en tätort som minner om epoken ("Burlövs egnahem").

TEF kommentar: Föreningen samverkar med Villaägarna i gemensamma principiella frågor. Vi vill föra fram idéer om ett modernt synsätt på hur samhället kan bygga nya hållbara områden för egna hem i samspel med lokalt centrum och kompletterande mindre bostäder i flerbilshus i centrala lägen. Artikeln bredvid av Håkan Karlsson är läsvärd. Den återfinns i Tidskriften Villaägaren nr 04/2023.

opinion

Vi tar debatten för att du ska kunna bo bra och få bättre villkor.

BOSTADSPOLITIK

Det behövs en ny egnahemsrörelse

VILLAÄGARNAS HAR NYLIGEN hållit sin kongress. En fråga som jag bär med mig var diskussionen om samhällspolitik och betydelsen av att lyfta fram alla de positiva aspekter som är förknippade med villabodandet. Det är i trädgården man kan finna ro och frid, bortom stadens otrygghet och stress. Det är en plats där man kan odla och där barnen kan känna gräset under sina tår.

Tyvärr har bostadspolitiken under de senaste decennierna lett till att allt färre kan njuta av villabodandet. Och trots att 7 av 10 vill bo i småhus driver kommuner på, oavsett partifärg (med några få undantag), för det höga och täta. Under de senaste 10 åren har produktionen av småhus endast utgjort 23 procent av det totala utbudet.

Det kommunala planmonopolet ger kommunpolitikerna en enorm makt. Och lomhördheten gentemot medborgarna är monumental. Det låga utbudet av småhus driver upp priserna och förvandlar villabodandet till en exklusiv boendeform, vilket det inte borde vara.

I stället för att göra villabodandet till en möjlighet för endast ett fåtal bör politikerna ta fasta på alla de fördelar som finns med att bo i villa. Vi måste återvända till en tid då förtäring inte var politikens främsta mål.

Vid förra sekelskiftet präglades samhället av egnahemsrörelsen. En av rörelsens centrala principer var att erbjuda arbetarklassen och medelklassen en möjlighet att förverkliga drömmen om ett eget hem. Rörelsens ideal var att erbjuda människor en bättre livskvalitet och en tryggare boendemiljö. Just trygghet kopplat till villabodandet är också något som borde präglade dagens bostadspolitiska debatt och ideal. ■

Håkan Larsson, samhällspolitisk chef, Villaägarna.

Föreningen gav ut Tyresö Tidning mellan åren 1949 och 2011. I den fanns artiklar om Trollbäcken samt profiler och verksamheter i Trollbäcken samt intressant om Tyresö. Dessutom beskrevs intressanta platser och givetvis dagsaktuella frågor och planeringsfrågor för framtiden. Alla nummer finns idag i kommunens arkiv. Artiklar ur vissa nummer har skannats och finns på hemsidan under fliken historia.

Den underliggande tanken med att utge tidningen igen är att som ett komplement till hemsidan regelmässigt informera om åsikter/värderingar kring samhällsbyggnad, småhusbebyggelse, medborgardialog och kommunala planeringsprocesser både i allmänhet och i Trollbäcken. Mer information om föreningen finns på hemsidan www.tef.nu

Ansvarig utgivare: Ordförande Svante Berg, svanteberg@gmail.com, 070 595 33 59